

Sopelimen

NESODDEN
HISTORIELAGS
ÅRSSKRIFT

2013

Innhold «Sopelimen» 2013:

Ingemund Golden: <i>Fjeldkammensomre</i>	3
Åste Eggen: <i>Kokkelering på Gulstad</i>	8
Nesodden historielag: <i>Amerikaklokken</i>	13
Margit Løvdahl : <i>9. april 1940</i>	16
Åste Eggen: <i>«La oss probere»</i>	18
Karl Pedersen: <i>Prolog til revyen</i>	28
Harald Lorentzen: <i>Ublidt møte med Krøklegrunnen</i>	32
Ann-Turi Ford: <i>Folkemusikk på Nesodden</i>	36

Redaksjonskomitè for «Sopelimen» 2013:

Styret i Nesodden historielag

Forsidebilde:

Forsiden fra programmet for BIFF-revyen 1933

Fjeldkammensomre...

Bærumsmannen Ingemund Golden har gjennom familie på Nesodden tilbragt mye av somrene i sitt liv her. Hans bestefar på morssiden, forretningsmannen Arnt Andersen fra Oslo, kjøpte i 1924 eiendommen «Fjeldkammen» med påstående hus i Nedre Movei på Nesoddtangen.

Eiendommen var stor, med opparbeidet hage og terrasser, og et badehus som hørte til nede ved sjøen. Familien Andersen gjorde som de fleste som eide sommerhus i kommunen vår, flyttet ut til sommerhuset når temperaturen tillot det og tilbake til byen tidlig på høsten. Oftest passet dette inn med skoleferien.

Ingemund Golden og hans søster Aase var ofte på sommerbesøk hos besteforeldrene, senere ble det moren og en tante som overtok eiendommen – og besøkene ble slett ikke færre eller kortere. Ingemund har skrevet ned minner fra sitt liv og blant dem finner vi – nærsagt selvfølgelig – mye om sommeroppholdene i vår kommune. Sopelimens redaksjon har fått anledning til å referere en del av opplevelsene som gjelder Nesodden:

Om Fjeldkammen:

Fra sommerferien startet til skolen begynte igjen var vi på Fjeldkammen, Nesodden, rett ved Oksvald brygge på Bunnefjordsiden. Her hadde vi venner som Sven-Erik, Laila og Else-Liv. Laila og Else-Liv bodde hele året her ute.

Fra krigen:

Vi lå og sov, jeg våknet av at mor sto opp og jeg fulgte henne inn til bestefar og bestemors soverom. De hadde gått ut på verandaen utenfor. «Gå og legg deg, Ingemund. Dette er ikke noe for deg». Men jeg ble der og så lyskastere over Bundefjorden, jagerfly og hørte alarmer. Senere forsto jeg at det var engelske jagerfly mot Oslo, og tyskerne som skjøt mot dem fra Varden. Dette skjedde antakelig i 1944.

Om soverom/do:

Mor, Aase og jeg lå i samme rom i 2. etg. Doen var utedo nede i hagen, så den var ikke aktuell å bruke om natten. Da hadde vi tisebøtte på rommet, og en vanlig potte til «større saker». Jeg formoder det måtte bli noe lukt utover natten, selv om jeg i ettertid ikke kan huske at

det var noe problem. Bestemor sa innstendig at vi måtte huske på å ha rikelig vann i bøtten, slik at plantene de helte dette over ikke visnet hen. I skikkelig utvanning var urin + vann god gjødning for plantene.

Utedoen:

Den var en toseter, der vi ofte var 2 som delte «rommet». Dessuten var det mye gammel lektyre der, så oppholdet der kunne være interessant og gjerne vare en stund.

Bestemor og blomstene:

Ja, bestemor hadde «grønne fingre» og var glad i blomster. Hun stelt hagen omsorgsfullt, og jeg ble faktisk gjennom henne en liten gartner: var med på gartneriet, satte frø om våren og var stolt når blomkarse, tomatbusker og andre planter vokste opp gjennom sommeren. Ja, det var den gang, mine «grønne fingre» har nå så visst visnet hen.

Isi:

Dette var et samlingspunkt for de unge i helgen, bl.a. med amatørkonkurranse. Der leste Aase (ca. 14 år) alvorlig vår farmors dikt «Ved Anne Stinas grav» og ble nr. 3.

Else-Liv sang freskt «En liten pike i lave sko» og vant. Modig syntes vi, at Aase sto og framførte en sådan alvorlig tekst.

Svømmedebut:

Aase og jeg lærte samtidig å svømme; nede ved badehuset (jeg før 2. klasse og Aase da før 1...?). Jeg svømte først ut fra trappen og langs badehuset, og så bak at Aase fulgte like etter.

Kloakksvømming:

Dette var lenge før vi fikk renseanlegget, så kloakken ble ført ut i Bundefjorden noen 10-metre fra land. Og med pålandsvind ble all møkken ført inn mot land igjen. Da gjaldt det å holde utkikk nå vi skulle bade, selv om vi ofte fant oss svømmende blant lort, dopapir og «donger».

«Fuglejakt»:

Jeg var litt «slem» og kastet stein etter fuglene på jorden rett utenfor. Mor til Laila så det og sa «slutt med det, ellers biter huggormen – som holder til i høyet der – deg. Og huff, da ble jeg skremt og stoppet min «fuglejakt».

Hermansen:

Hermansen leiet jorden utenfor «Fjeldkammen» - for å få inn høy. I høyonna fikk Aase og jeg lov til å «hjelp til» - og sitte på høylasset, som hesten dro unna.

Bestefar ga gjerne Hermansen og slåttekara øl i slåttepausen. Hushjelpen Gina serverte dem når de kom på døren for å få seg «en tår». Hun var sterkt plaget av høysnue og måtte en gang fraktes med sykebil fra «Fjeldkammen» til Oslo i høyontida. «Luringen» Hermansen (en slags «Greengrass» fra «Hjartet på rette staden») var litt slem og kom på døren for å få sin øl, men trakk plutselig fram, fra skjult bak ryggen, en bunt med høy som han stakk opp i nesa til Gina. Hun hylte og forsvant langt inn i huset, mens han sto og brølte av latter.

Hunden:

En dag fant vi en ensom hund ved Oksvald brygge. Vi lekte med den og forsto (i hvert fall jeg, selv om jeg ikke hadde hatt forplantningslære på skolen ennå) at dette var en hann. Den hoppet på jentene, og spesielt Laila ble utsatt med gult kliss rennende ned på kjolen.

Men hvor hørte hunden hjemme ...?
Vi tok den med til Fjeldkammen, og der ble den i noen dager. Men: bestefar sa at eieren måtte jo finnes. Andre dagen kom bestefar G (Golden) – far til vår far, vår bestefar på Fjeldkammen/Valkyriegaten skulle betegnes som bestefar A (Andersen). Vi sa for øvrig bare «bestefar» til begge, unntatt når de to var sammen.

Vel, bestefar kom på besøk fra Egeberg og overnattet hos oss på Fjeldkammen. Jeg overhørte etter at jeg hadde lagt meg en samtale mellom de to om at hvis ingen eier ble funnet, måtte hunden leveres til «hundepolitiet» og muligens avlives. Jeg ble fortvilet, og bestefar lovet meg å sette inn annonse i Aftenposten om funnet hund.

Vel, hele dagen og ettermiddagen etter gikk jeg vel nærmest gråtende rundt fra Flaskebekk til Ursvik/Helvik sammen med hunden og ringte på; eide de hunden eller visste hvem som eide den ?

Uten hell. Så kom pappabåten kl. 17, vi hadde ikke møtt opp på brygga da, men holdt oss ved huset sammen med hunden. Men så: Hunden stoppet opp, lyttet og bjefftet

ned mot veien. Vi åpnet porten, og hunden bykset nedover mot en mann ledsaget av bestefar. Det var eieren. Hunden hadde hoppet på land ved Oksvald, mens eieren fortsatte lenger innover Bundefjorden. Han hadde sett bestefars annonse og ville gi Aase og meg en gave fordi vi hadde tatt oss av hunden hans. Men bestefar ville ikke ta imot noe (det likte nå ikke jeg, da).

Båtene:

Vi kjente igjen båtene på lydene de laget: Bundefjord, Ursvik, Helvik, Oksvald...

Stovner landhandler:

Dette var stedet vi handlet – nede ved Oksvald. Det var gjerne slik at Aase dro vognen ned og jeg opp – da var den tung !

Trappekalking:

Det var vel ikke så mye praktisk Aase og jeg ble satt til. Men én ting var vår oppgave; å fjerne mose fra trappetrinnene ned mot badehuset og deretter kalke dem. Dette ble vel gjort kanskje hvert 2. år (?) Ellers handlet vi jo hver dag hos Stovner, og det å slå plenen var oppgave

for oss. Men da faren til en av lekekameratene utbrøt etter at jeg stadig spurte om han kom for å leke? «Han må hjelpe meg med arbeid, blir du ikke satt til noe du, da?», følte jeg meg vel kanskje litt utilpass.

Sint gås:

En annen sommervenn hadde en gås, som jeg en gang ville klappe. Da ble det sinne, den kløp meg, jeg løp, og den løp etter. Jeg skal aldri mere prøve å klappe en gås !

Tante Gunda:

Hun bodde i Oslo i Valkyriegaten i oppgangen ved siden av bestefar (og bestemor) A. På sommerstid bodde hun også på Nesodden, på Flaskebekk. Aase og jeg – som regel sammen med bestemor – besøkte ofte denne hyggelige damen som alltid hadde lune, artige replikker på lur. På veien til henne gikk vi oppover det vi kalte «blåbærskogen», den gang ikke bebygget, og som navnet sier; full av blåbær. Etter 1952 ble denne skogen bygget ut til det som nå er boligområdet nedenfor og rundt senteret på Tangenåsen. På tomten til tante Gunda bugnet det også

av blåbær, men det som kanskje pirret – i hvert fall meg – var loftet der, med bunker av gamle aviser. Aftenposten var det vel, fra 1930-40 årene. De ble slukt, spesielt sportssidene.

Vi hadde jo mye kontakt med tante Gunda, også etter at hennes kusine, bestemor, var død. De to hadde svært god kontakt, og tante Gunda fortalte om en «spesiell hendelse» da bestemor døde, i 1954. Hun hørte tydelig en banking på døren i huset i Flaskebekk og gikk ned for å åpne. Ingen der. Hun så på klokken, og det viste seg senere at tidspunktet var nøyaktig klokkeslettet da bestemor døde. Hun fortalte at hun følte at dette var «det er mer mellom himmel og jord....»

Det store huset på Fjeldkammen brant ned i 1975, og et nytt og mindre hus ble satt opp. I dag er også det borte, i stedet er kommet to helt nye og moderne hus, og søskenparet Golden eier hvert sitt.

Bygningene har forandret seg, men utsikten utover sjøen og mot Oslo er fremdeles den samme – den kan kalles formidabel !

Kokkelering på Gulstad

Synnøve Næverlid skrev i 1992 en artikkel til Sopolimen om husmorskolen på Gulstad gård. Det følgende er hentet delvis fra denne artikkelen.

Av Åste Eggen

«Selvhjelpsforeningen i Oslo» solgte Gulstad gård langs Fundingrudveien til J.B. Jacobsen og hans kone i 1923. Foreningen hadde drevet arbeidsskole for «vanskeligstilte Oslo-piker» på gården. De nye eierne startet opp en privat husmorskole og fikk raskt elever fra både inn- og utland til de halvårlige kursene. De var av både praktisk og teoretisk art, jfr. illustrasjonen. Elevantallet kunne variere – hvert kurs kunne ha mellom 8 og 20 elever. De bodde på Øvre Gulstad – i bygningen som senere ble brukt som sosialbolig og enda senere brant ned.

Marie S. Jacobsen, den nåværende eierens farmor, kom som lærerinne til gården i 1928. I begynnelsen av 30-årene begynte en ny form for kurs, da fikk jentene på Nesodden nyte godt av skoletilbudet, men i en litt annen form. Kursene ble holdt som

Gulstad gård.

kommunale kurs over tre måneder med opplæring i matlaging og kostlære. Kurset gikk over seks ukedager, mandag til lørdag.

De fleste kursdeltakerne bodde hjemme, men skoleveien fra Flaskebekk og Fagerstrand til Gulstad om morgenen og hjem igjen om ettermiddagen, kunne vel oppleves som lang for noen og enhver, da kunne de bo ved skolen.

GULSTAD HUSMORSKOLE

ligger paa Nesodden med lett adkomst fra Oslo med dampskib fra flytebyggen ved Østbanen til stoppestedet Helvik (ca. 20 min.) hvorfra rutebil. Der er forbindelse med Oslo flere gange daglig.

Skolen indehaves og bestyres av landbrukscaand. J. B. Jacobsen og frue. Den har en vakker og sund beliggenhet paa Nesoddhøiden, har eget gartneri samt gaardsbruk med vakker skog. Sjøbad i Bundefjorden. Godt skiterræng.

Skolen drives som husmor- og pensjonatsskole for unge piker. Dens formaal er å utdanne disse til selvstændige og dygtige husmødre.

Undervisningen er saavel theoretisk som praktisk og der er anledning for de, som maatte ønske det, å specialisere sig i enkelte fag. Eleverne kan, om de ønsker det, delta i praktisk have- og fjertæstel.

PRAKTISKE FAG.

Matlaging. Fødemidlers opbevaring, bækning, slagting, anvendelse av frugt og grønsaker, forskjellig konservering, vinlægning, sæpekokning.

Husstel, rengjøring og almindelige arbeider for hjemmets orden. *Vask, strykning.* *Haandarbeide,* linsøm, kjolesøm og finere haandarbeide saasom filétarbeider og kunststriking. Oversigt over praktisk havestel: bær og grønsakdyrking, misbænklægning, drivhuskultur.

THEORETISKE FAG.

Kostlære og ernæringslære med næringsmiddelkemi. *Sundhetslære* og sykepleie. Praktisk regning. Havebrukslære. Sprog. Litteraturhistorie.

Musikundervisning for de som ønsker det med anledning til øvelse.

Undervisningen ledes av dygtige faglærere og søkes opholdt ved skolen gjort hjemligt og hyggeligt for eleverne med anledning for disse til å ta imot sine paarørende og kjendte. Hvert kursus har en „elevaften“, hvor eleverne selv sørger for underholdning f. eks. med opførelse av et skuespil eller lign. og inviterer sine gjæster som skolen bevrter.

Utlærder til større forretninger i Oslo, smørfabriker, chokoladefabriker o. l.

Der avholdes to kurser pr. aar: fra 10 januar til 5. juli og fra 15. juli til 15. desember. Anledning til optagelse ogsaa utenfor disse tider. Ved kursenes slutning holdes eksamen med utdeling av vidnesbyrd.

Skolepenge betales med kr. 100.— pr. maaned for skudsvis for undervisning og ophold med vask. Eksamsengebyr kr. 10.— Musikundervisning betales med kr. 10.— pr. maaned. Den lave pensionspris betinges av skolens forbruk av egne produkter fra gaards- og havebruk.

Eleverne maa ved optagelsen være friske og sunde. Der medbringes kjøkkenforklær- og kapper samt grytekluter. Skolen holder sengeklaer.

Oslo den 15 - 10 1935

Mottatt av W. Nesodden skolestyret

for regning: Malagrasias kasser

~~Drageret hundrede firkant~~

hvorfor her ved kailleres

140.-

J. B. Jacobsen

Fortjenesten for skoleeieren var hele kr. 140,-. Kvittering av 15.10.1935.

Sopelimens redaksjon 2013 har fått låne «Dagbok 1935» for «Nesodden arbeidsskole Gulstad», som gjelder høstkurset dette året.

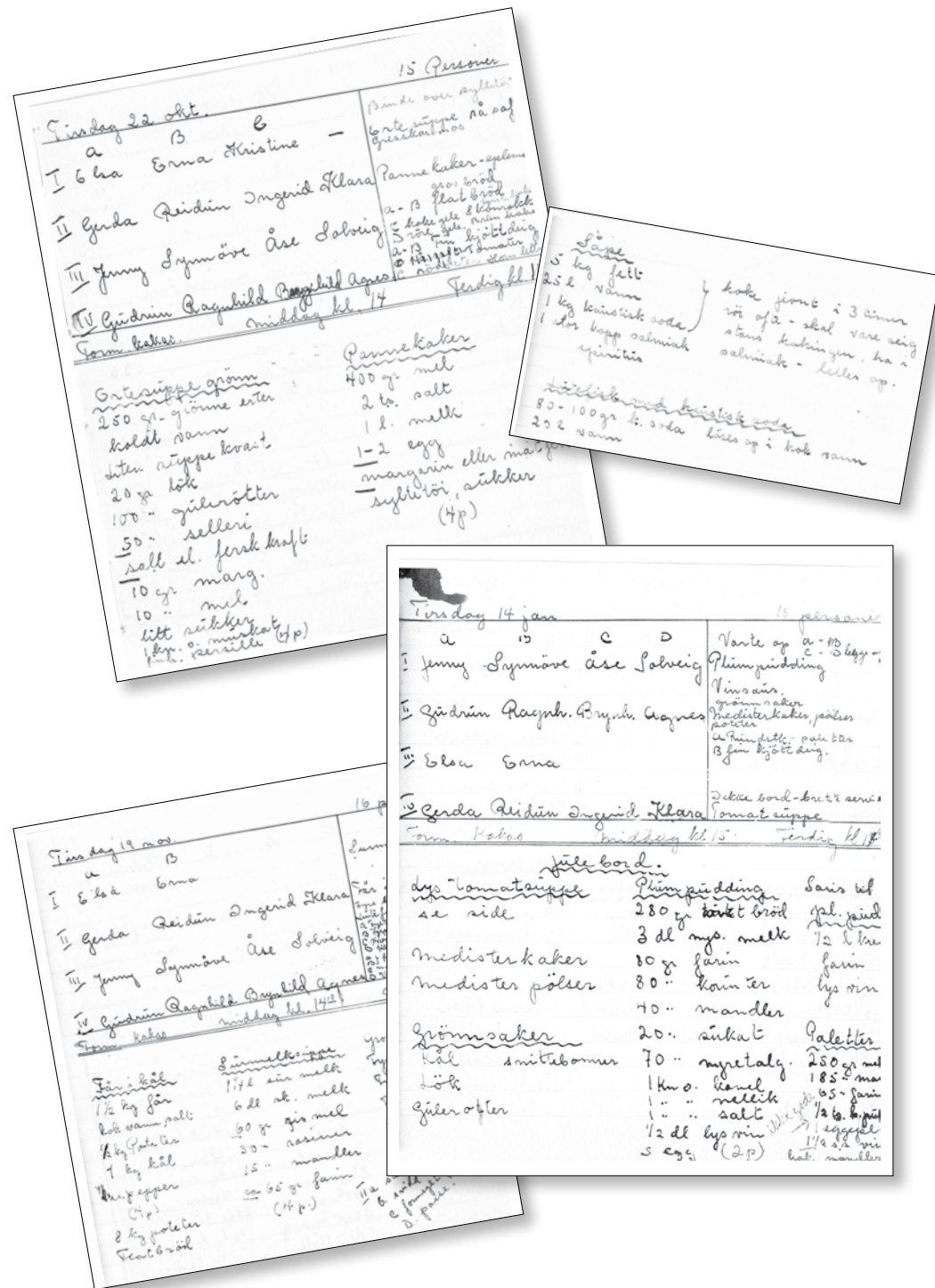
Dagboken starter med en liste over elevene med navn og fødselsdato. Her finner vi Nesoddetternavn som Rødsten («sluttet – forbrent sig»), Hokholt, Fundingrud, Sjøli og Langfeld. De eldste var født i 1913 og de yngste i 1920.

Den første dagen forløp nok enkelt. «Elevene møtte tirsdag 15. oktober kl. 10. Forevisning opvask og borddekning – omvisning. Fikk sjokolade og boller. De arbeidet ikke den dag.»

Så ble det nok alvorligere under Marie Jacobsens myndige ledelse.

Allerede onsdag 16. oktober skulle jentene lage middagsmat til 16 personer – 15 elever og én lærerinne – og den skulle inntas kl. 14.00. En gruppe fikk bakeoppgave – den var kanskje mest populær? Jentene ble hver uke delt inn i fire grupper som fikk navn;

Et par av sidene viser mangfoldet: S. 11, fra tirsdag 22. oktober, tirsdag 14. januar samt en oppskrift på såpe og lutefisk. Kanskje noen har lyst til å prøve? Og jeg har bare funnet én dag hvor gruppenes innsats er vurdert, nemlig en färikålmiddag den 19. november. Den ble både salt og svidd med for mye pepper i!

gruppe I, II, III og IV, og innen hver gruppe fikk jentene tildelt en bokstav ; a, b, c og d. Åene i hver gruppe jobbet sammen, det samme gjorde b, c og d. Jentene i gruppe I den ene uken ble gruppe II den neste og gruppe III uken deretter igjen osv. , et finurlig system.

Dagboken viser en nitid forberedelse av kurset dag for dag, med oppskrifter og fordeling av oppgaver på jentegruppene.

Undervisningen begynte med diktat av oppskriftene – alle måtte notere – og så var det å gå i gang. Og det var ingen enkel posesuppe med noen pølsebiter som var ingrediensene – her kommer opplegget for den første dagen: Lettsaltet fisk med poteter og gulrøtter, semulegrøt med rød saus samt baking av havrekjeks. Torsdag 14. november var menyen stekt småsild, kålrulletter, stuete snittebønner samt purresuppe. Den dagen ble det bakt «citronkranser, pleskner og hveteboller».

Fredag 13. desember ble det enkelt (?), da var så mange fraværende at det ble baking på de fleste og dessuten måtte ferdigbrygget øl på flasker.

Middag den dagen ser ut til å være «grynsodd og melpudding med rød saus».

Allerede torsdag 2. januar var det på'n igjen, med bl.a. klippfisk, helegrynsuppe, poteter og gulrøtter.

Tirsdag 28. januar var siste undervisnings- og arbeidsdag for jentene, og denne dagen var mødrene innbudt sammen med styret for husstellskolen samt «fru Ordf. Løes». Vi får tro at «skårne smørbrød» med bl.a. reker og pølse i gele, sildesalat, sursild, kjøttpudding og ikke minst Gulstadfarse bekom damene vel, sammen med småkaker, prinsessekake og kringle til kaffen.

Arbeidsdagen var ferdig stort sett ved 16-tiden, da skulle alt utstyr være vasket, tørket og satt bort, og kostnadene ved baking oftest vært beregnet.

Dagboken framstår som en hel kokebok, med oppskrifter og henvisninger til sider med aktuelle retter. Den vitner om grundig og samvittighetsfullt forarbeide, og ikke minst om gleden over å kunne lære datidens kommende husmødre et riktig og variert kosthold.

«Amerikaklokken»

I stua i historielagets «Fundingrudhus» henger på veggen mot syd en klokke i firkantet kasse – og klokken tikker og går som klokker ventes å gjøre. Kanskje er den jevne tikkelyden av en slik klokke til besvær for noen, mens andre finner lyden beroligende – tiden går av gårde som den skal, og vi må følge opp med alle våre gjøremål som klokken hjelper til med å minne oss på, være bevisste på å utnytte tiden riktig ...

Av Nesodden historielag

Klokken ser ved første øyekast ut som en alminnelig klokke i trekasse med en urskive øverst og et bilde nederst, de fleste vil nok gjette på at den er ganske gammel. Urskiven har romertall. Bildet viser en letpåkledt dame med blomster i hendene. Foran urskiven og bildet er montert glass, som er til å åpne.

Trekassen er imidlertid spesiell. Dersom man tar et tverrsnitt av det, vil man se at rammeverket er S-formet, nærmest bølgeformet, noe man ikke ser ofte på klokker produsert i Norge.

Klokken ble for et par år siden gitt som gave til Nesodden historielag av nå avdøde Øistein Granerud. Han hadde visstnok fått klokken av en sommergjest som hadde bolig i nærheten av

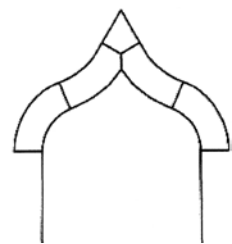
Klokken i Fundingrudhuset.

ham. Granerud så gjerne at den fikk en plass i Fundingrudhuset, og det fikk den. Tilstanden var imidlertid ikke helt på topp, treverket var skittent, viserne beveget seg ikke, og bildet nederst var i dårlig forfatning. Men den hang nå der, og pynte opp, det gjorde den, spesiell som den var. Historielaget kalte den «Amerikaklokken».

Men kanskje kunne den stakkars klokken repareres – både urverk, urskive, bilde og kasse ? Løsningen ble å kontakte ur-makeren ved Nesodden kirke – Ketil Blaasvær, som nå holder til i Nesoddparken. Han tar imot for reparasjon av «store klokker», tok klokken i sine kyndige hender, og etter en tid leverte han tilbake en klokke som er totalreparert, renovert og satt tilbake til nærmest slik den måtte ha sett ut da den var ny.

Og ikke nok med det ! Blaasvær kjente godt til typen klokke og kunne fortelle mye om den og dens opprinnelse:

Det er forståelig at klokken kalles «Amerikaklokke», det er i Nord-Amerika den har sitt opphav. Der kalles den imidlertid «Ogee-klokke», nettopp etter det spesielt formede listverket. En islamsk bue kalles «Ogee» på engelsk. I Norge kaller vi denne formen «ogival» og dermed

burde kanskje klokken kalles «Ogivalklokke». Etter at den amerikanske revolusjonen og

frihetskrigen var over i 1783, var det mangel på alle slags metaller, de var gått med til våpenindustrien, og det var lite igjen til produksjon av klokker.

Men tidene forandret seg, og urmakere tok turen vestover over Atlanteren. Klokkosalget skjedde først og fremst til byborgerne.

«All men are created equal» heter det i den amerikanske uavhengighets-erklæringen. Når klokker kunne produseres i hjemlandet, hvorfor skulle ikke også settlerne vestover i landet ha sin klokke slik de rike byborgerne ?

Dermed ble en masseproduksjon av veggklokker satt i gang. Foregangsmannen var den unge Eli Terry fra Connecticut. Han hadde startet med å produsere klokker av tre, men de var lite holdbare. Så utnyttet han den industrielle revolusjon med ny teknikk til å produsere klokker, ikke av dyr messing, men av tre, jern og småbiter av messing. Råmaterialet fant han i hjemlandet, og dermed kunne de produseres billig. Terry inngikk en kontrakt om å produsere fire tusen klokker i en tre-årsperiode.

I 1825 overtalte klokkemakeren C. Jerome ham til å endre utformingen på klokkekassene av

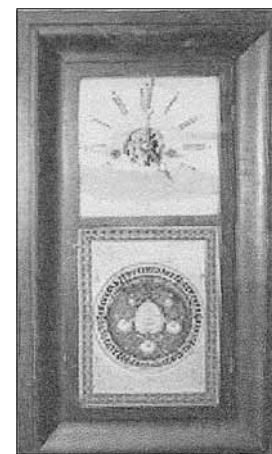
tre. Dermed var «Ogee-klokken» skapt.

Denne klokken var opprinnelig 30-timers ur med lodd og drivverk av tre. Etter en tid gikk fabrikken til Jerome og Terry over til å produsere klokker som tikket og gikk i hele 8 dager uten å bli trukket opp.

Ogee-betegnelsen stammer fra arkitekturen. Det er en spissbuet, gotisk stil med to kurver med fasong som avlange S-er som møtes på toppen. Stilen finnes over hele verden. Når det gjelder klokkene, er stilen anvendt i listverket og kommer fram i hjørnene.

Disse klokkene ble solgt for \$1.50, noe som ble ansett som billig og overkommelige også på den tid. De ble også eksportert til Europa, særlig England, i massevis for salg.

Etter hvert ble urverket av tre byttet ut med messing, noe som selvfølgelig var mye mere holdbart.

Eksempel på ogee clock.

I viktoria-tiden tok flottere og mere forseggjorte klokker over for Ogee-klokkene. C. Jerome, som hadde produsert millioner av de gamle klokkene, opplevde i 1856 at hans klokkeverden falt sammen. Han døde som en fattig mann i 1868.

Produksjonen av Ogee-klokker fortsatte i noen grad, men etter 1903 er ingen slike klokker laget.

Blaasvær regner med at Ogee-klokken/Ogivalklokken i Fundingrudhuset er produsert ca. 1870-1875. Den er antakelig sendt som gave fra en utvandrer til familien i Norge, slik mange av disse klokkene ble. Kassen/listverket er antakelig av furu med et finérbelegg.

Nå henger den og tikker i en gammel stue – og ser ut til å trives aldeles utmerket.

Takk til storklokkemaker Ketil Blaasvær for innsatsen når det gjelder klokken – som sikkert blir kalt «Amerikaklokke» også heretter.

Kilder:

Wikipedia og Ketil Blaasværs arkiv

9. april 1940

Historielagets årsskrift for 2012 hadde en artikkel om luftkamper over Nesoddlandet 9.april 1940. Margit Løvdahl (f. Paulsen) bor øverst i Svestadbakken. Som 14-årig skolejente, med bopel litt lenger ned i bakken, opplevde hun krigsutbruddet og tiden etterpå slik:

Så kom krigen til Norge-. Vi forsto ikke hvor ille det var de første timene den tirsdag morgen da vi hørte det dundret utover mot Drøbak. Da radioen ble satt på, forsto vi jo at det var krig, en stor tysk krigsbåt var senket ved Drøbak og Oslo ble besatt av tyske soldater. Men dette som ble sagt i radioen, og mange fly som fløy over oss, tre fire i følge, hindret ikke, eller skremte ikke, mor eller meg. Vi gikk til det vi mente vi skulle, jeg til skolen og mor for å prøve en kjole hos fru Holt i Moveien ved Dalbo, hun hadde fått time da.

Jeg var ikke redd, husker jeg, men det var et forferdelig bråk i lufta over meg. Da jeg kom til skolen, som lå på Fjellstrand ca. 2,5 kilometer fra meg hvor jeg

Margit Paulsen som 14-årig konfirmant i 1940.

Svestad brygge vinteren 1941 med opplag av brensel (ved) til båtene .

bodde, sto læreren min, Peter Hødnebø, på skoleplassen og fylte en lastebil med møbler og saker og ting for å flytte til Jar, på den andre siden av Nesodden for han var redd for Shelltankene på Svestad. «Kommer du ?» var det første han sa til meg. «Ja, er det ikke skole da ?» svarte jeg litt usikkert. «Se å komme deg hjem», svarte han.

Jeg gikk hjem til tankene på Shell – jeg hadde dem som nærmeste nabo !

Vi måtte leie en hytte i 3 uker litt lenger oppe i Svestad og sove, men om dagen kunne vi bo hjemme. Det var for det var visst fare for at de kunne bli bombet av den ene eller den andre -.De var iallfall fulle av drivstoff og ikke så bra hvis de skulle bli sprengt.

Det skjedde heldigvis ikke noe på anlegget vårt som var farlig annet enn at det ble besatt med kanoner og lyskastere på høye tårn og mange soldater som kravlet rundt i grøfter og marsjerte og laget uhygge. De øvet seg til å ta England for de sang «Gegen England» , for meg hørt det sånn ut. Kanonene og lyskasterne ble brukt mot slutten av krigen da det ble sluppet miner i fjorden av engelskmennene og tyskerne prøvet å skyte ned flyene, men de fløy for lavt for de, kulene gikk da mellom hytta vår og huset og det var uhyggelig.

☪☪

Beretningen er en del av Margit Løvdahls «Livstidsminner» og gjengitt her med tillatelse fra henne.

«LA OSS PROBERE»

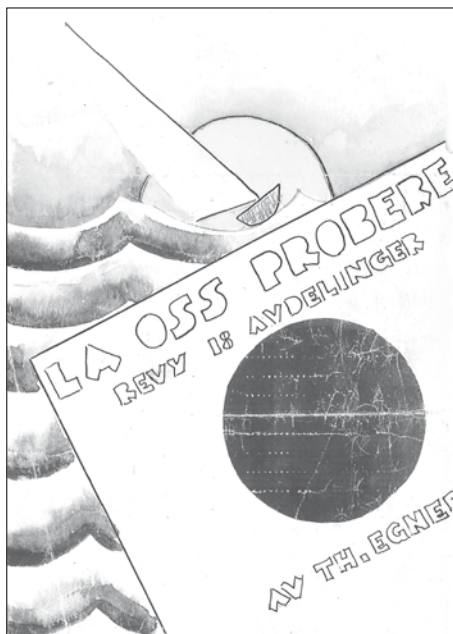
«BIFF»'en – Blylaget Idrets Forening – (hvorfor to F'er er ukjent) ble stiftet i 1933 med både sommergjester og fastboende som medlemmer. Den 80 år gamle foreningen er fremdeles i live, med aktiviteter først og fremst i sommerhalvåret, lik de fleste velforeningene på Nesodden.

Av Åste Eggen

I Blylagområdet hadde det etter hvert oppstått en hel liten kunstnerkoloni; Øverland, Sandemose, Havstad, Sinding, Rose og ikke minst Nesoddens egen Karl Pedersen er kjente navn. Årsaken var nok at her fantes rimelig husvære samt at Oslo ikke lå langt unna – bare en hyggelig reise med fjordbåt.

I Anders Hegers – for øvrig svært lesbare – biografi om Thorbjørn Egner, utgitt høsten 2012, sto en overraskende og interessant opplysning: Egner hadde som 20-åring vært den meget drivende kraften bak «BIFF-revyen» i 1933. En artikkel i historielagets «Sopelime» som følge av 80 års jubileet kunne kanskje være på sin plass?

Men hvordan i all verden havnet den unge Egner opp i

dette? Løsningen er enkel; vennen Storm Hauge, som han kjente fra skoledagene på Kampen skole, hadde flyttet ut til Blylaget og tok gjerne imot besøk. I mai 2013 la Blomqvist Kunsthandel

i Oslo ut for salg et oljemaleri signert Th. Egner 31, med motiv et hus i Bøkeveien 5 på Blylaget. På blindrammen står skrevet: «Takk for i sommer 1931», og dermed er det klart at sommeren 1933 slett ikke var den første som ble tilbragt på Nesodden. Heger skriver i sin bok: «...Blylaget var for 1930-tallets bohemer hva Åsgårdstrand hadde vært i generasjonen før. Her fantes noe så uhørt og usett i tiden som en nudistleir. Innbyggerne likte å betrakte seg som mer liberale og frigjorte enn gjennomsnittet...».

Dette miljøet kunne nok være fristende for en ung mann, som ikke var helt sikker på hva han skulle bli.

I sin selvbiografi fra 2001 omtaler han tiden ved Studentenes Friundervisning, hvor han som atten-nittenåring ledet teaterklassen og blant annet skrev et lite skuespill. Og på samme tid «...laget jeg sammen med venner på Blylaget en lokal sommerrevy, som vi framførte på friluftscene ved Blylaget brygge på Nesodden... Selv var jeg i revyen både forfatter, hadde laget flere av visemelodiene,

var teatermaler og iscenesetter og instruerte til og med balletten. Jeg var da også selv med på scenen, blant annet som Arnulf Øverland... Tekstene var nok ikke bare snille, og noen dager før premieren ble et par av oss innkalt til lensmannen på Nesodden. Han hadde hørt rykter om at vår revy var uforskammet mot noen av Blylagsfolket. Og han ba om å få se tekstene. Men nei, sa vi, det er ikke forhåndssensur i Norge. Men hvis han ville se revyen, var han velkommen til premieren på lørdag. Den storsnutete forfatteren var bare nitten år den gangen. Revyen gikk bra, med to tusen tilskuere på premieren og stor jubel blant Nesodden-folket. Og jeg tror ingen ble fornærmet...»

Slik ble altså revyen til.

Etter å ha lest Hegers biografi mente jeg det var aktuelt å finne ut mer om selve innholdet. Hadde noen Blylagfamilier kjennskap til dette? Kunne det tenkes at noen hadde revyprogrammet liggende på loftet? Var det mulig

å få tak i de gamle protokollene til BIFF'en ? Ingen av dem jeg spurte kunne gi noen opplysninger, og selv en etterspørsel på Face-book var negativ (den eneste tilbakemeldingen ga henvisning til Hegers biografi).

Hva med Amta fra sommeren 1933, kanskje det fantes omtale av revyen der ? Det ble stedet å starte. Nesodden bibliotek viste seg nemlig å ha samtlige avisutgaver fra tiden på mikrofilm – og da var det bare å begynne å lete etter annonser, omtaler etc.

Som tenkt, så gjort, jeg leste meg gjennom rullene – og fant det jeg lette etter. I Amtas redaksjon fikk jeg låne hele 1933-mappen (i en temmelig begredelig tilstand, det må sies), bladde meg forsiktig fram til juli 1933 og der, i utgaven for 14. juli:

Og omtale fikk både marked og revy i Amta den påfølgende 17. juli: Sommerstevnet «*blev en publikums suksess av rang, idet ikke mindre enn over fjorten hundre mennesker... hadde funnet veien til Blylaget. Det krydde av folk. Overalt kom de fra, enten pr. båt eller bil... Revyen vakte meget bifall og de opptredende gjorde sine saker for endels vedkommende helt utmerket til å være amatører, - men stemmene nådde ikke langt nok ut...».*

Velets formann Wilhelm Grøstad ønsket velkommen, hvoretter skuespiller Karl Pedersen leste sitt lange «prologkåseri», med hint til flere av de prominente innvånere. Prologen er tatt inn som neste artikkel.

Men hva inneholdt egentlig selve revyen? Det sto det ingenting om.

Da var det bare én ting å gjøre – gå til hovedkilden! Jeg kjente en av Thorbjørn Egners sønner, gikk det an å spørre ham om materiale? Det gjorde det, og svært velvillig sendte Bjørn Egner

PROGRAM.			
1.	La oss probere	Gunnar	mel scene.
2.	Vå skyter	Tuppa	foran
3.	Indrebø	Thorbjørn, Egil ...	scene
4.	Spansk tango	Gerd	scene
5.	Storm og Monsen	Storm og Thorbj.	foran
6.	Tre damer	Harit Arna Gerd	scene.
7.	Ikke saa mye at det gjør no	Gunnar	foran
8.	Fotballklubb i gata	Jack	scene
9.	Minder	Arne	foran
10.	Sjømannsduet	Tuppa, Thorbj.	scene.
11.	Kvinnen før	Balletten	
12.	og nu	og Arne	scene
13.	Øverland	Thorbjørn	foran
14.	Op med humøret	Gunnar	foran
15.	Prøven	Storm og Thorbj.	scene.
16.	yrkekvinne	Gerd	foran
17.	Onefen	Storm Arne	scene
18.	Melvig.	Gunnar	foran
19.	Foryngelsesinstituttet	Storm Arne Arna Tuppa	scene.
20.	finale	Alle	scene.

Egners sanger, skuespill og ulike bøker m/ illustrasjoner kjenner vel de aller fleste nordmenn. Men det er kanskje ikke så kjent at han også var hendig snekker? I et hjem på Blylaget står en hyggelig barneseng, utformet, bygget og ikke minst dekorert av Thorbjørn Egner.

meg pr. mail hele programmet for sommerrevyen + litt til. Og historielaget måtte gjerne lage en artikkel med stoff fra revyen med bilder.

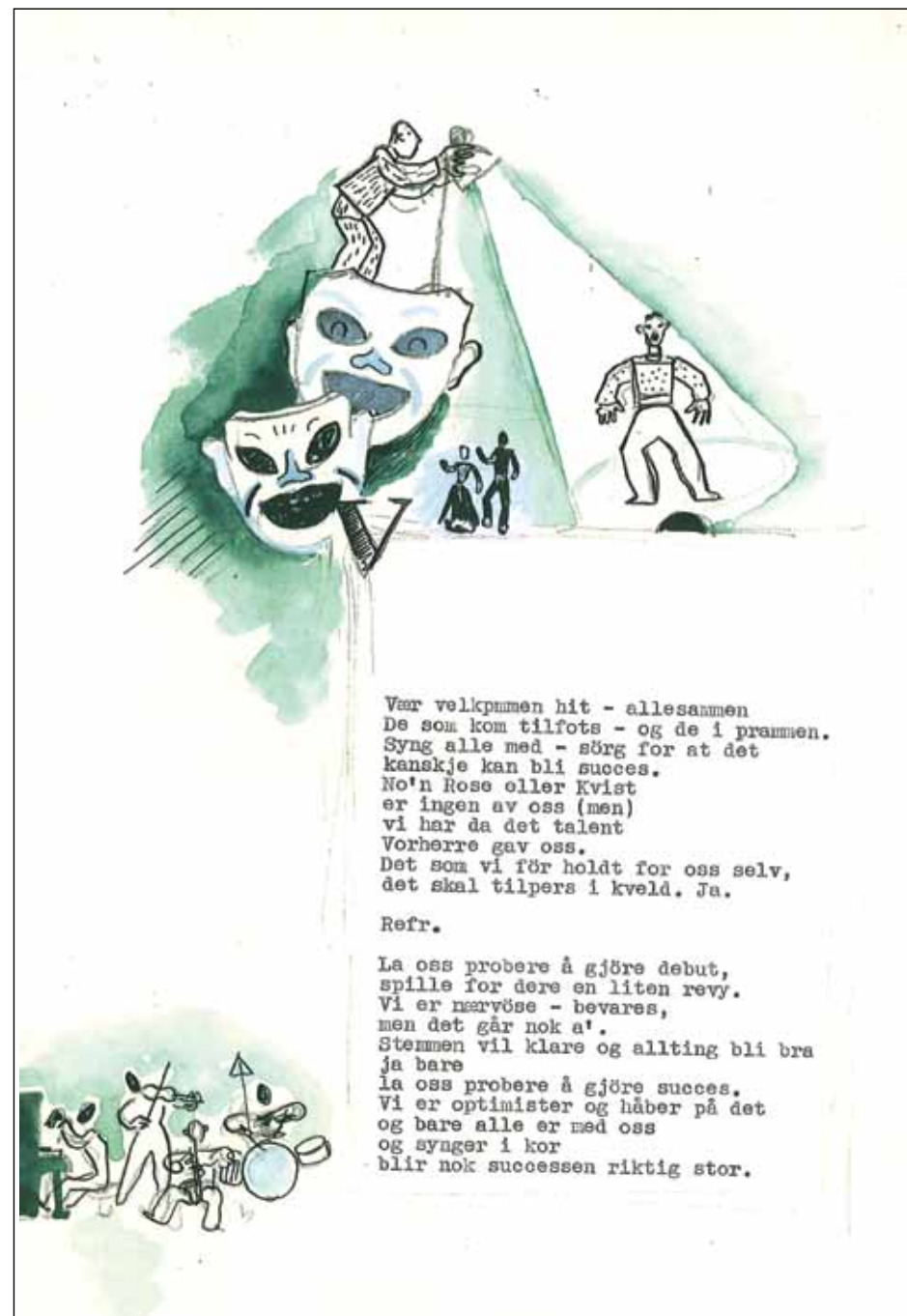
Så på sidene 23-26 vises utdrag av programmet for revyen «La oss probere» av Th. Egner, med hele 18 avdelinger. Programoversikten er skrevet av forfatteren selv og beholder hans skrivemåte. Utover «Storm» og «Thorbjørn» kjenner jeg ikke til hvem skuespillerne er. Det er dessverre ikke plass til å ta inn alle revyenumrene, men vi har gjort et utvalg.

I Amta fra 24. juli omtales

avslutningen 22. juli av Blylaget Vels «store og voldsomt populære sommermarked: «Ikke mindre enn over tusen mennesker hadde møtt frem i den vakre sommeraften og moret sig over revyen – som atter gikk med liv og fart over scenen.

‘Dette kan itte værre amatører’, hørte jeg en truverdig bondemann si til sin bedre halvdel og sterkere ros kan vel ikke de opptredende ønske sig.

Skuespiller Karl Pedersen læste sitt morsomme prologkåseri igjen under stor jubel og formannen gårdbruker Wilhelm Grøstad takket for det store fremmøte».

Vær velkommen hit - allesammen
De som kom tilfots - og de i prammen.
Syng alle med - sørg for at det
kanskje kan bli succes.
No'n Rose eller Kvist
er ingen av oss (men)
vi har da det talent
Vorherre gav oss.
Det som vi før holdt for oss selv,
det skal tilpers i kveld. Ja.

Refr.

La oss probere å gjøre debut,
spille for dere en liten revy.
Vi er nervøse - bevarer,
men det går nok a'.
Stemmen vil klare og allting bli bra
ja bare
la oss probere å gjøre succes.
Vi er optimister og håber på det
og bare alle er med oss
og synger i kor
blir nok successen riktig stor.

Tidene skifter og damene med
før gikk de rundt med topp
diger og kraftig kropp.
Med krinoliner de subbet avsted
og skaftestøvler til langt op paa kne.
Puter paa hoffer og løytnanter bak
stø stram og rett
stiv trang korsett.
Frygtlig genert og hun rødmet saa fort
drev ingen sport
sto aldri i port.
Lydig og blyg som bare fan
hadd' aldri hørt
om slikt no som flirt.
Gaa tur med en gutt
uet gikk ikke an
nei skulde hun det
fikk mor være med.

KVINNEN
FØR -

OG NU

Nei da er kvinnen av idag no ganske annet
med nesten ingen tingen paa hun gaar i vannet.
og hun er liketil og grei
og elsker mig
og elsker dig
og elsker en gått her
og en gutt der
og ellers en og hver i hele landet.
Og hun kan flirte hun kan røke hun kan banne
og hun kan tilogmed bli pussa litte granne.

Og hun kan sloss og hun kan fike saa det smeller
og hun kan ts og riste mannen saa han spreiler.
Og hun kan løpe som et lyn
og gaa omkapp med hele byn.
Hun sparkar fotball godt
og svømmer glott
er mann i stort og smaatt
dersom det gjelder.
Hun hopper lengde over 1000 bagateller
og hun gjør luften fuld av farer oppaa Kjeller.

ØVERLAND

Jeg marer den ydmyge evne
til helt aa apne mitt hjerte,
-- da faar det heller revne.

Men dog vil jeg nu probere
i aftenens stille time
aa apne mitt hjerte for dere
og faa det pent til aa rime.

...

Like borte paa toppen her
bor baade Hildur og jeg,
tenk noen sier at huset vort er
likesaa stygt som mig.

Hildur galer i vilden sky
og op lever ungdommens vaar paany.
Hun føler sig vissnokk pokker saa brei,
men det er klart at hun er'ke saa stor som mig. (nei)

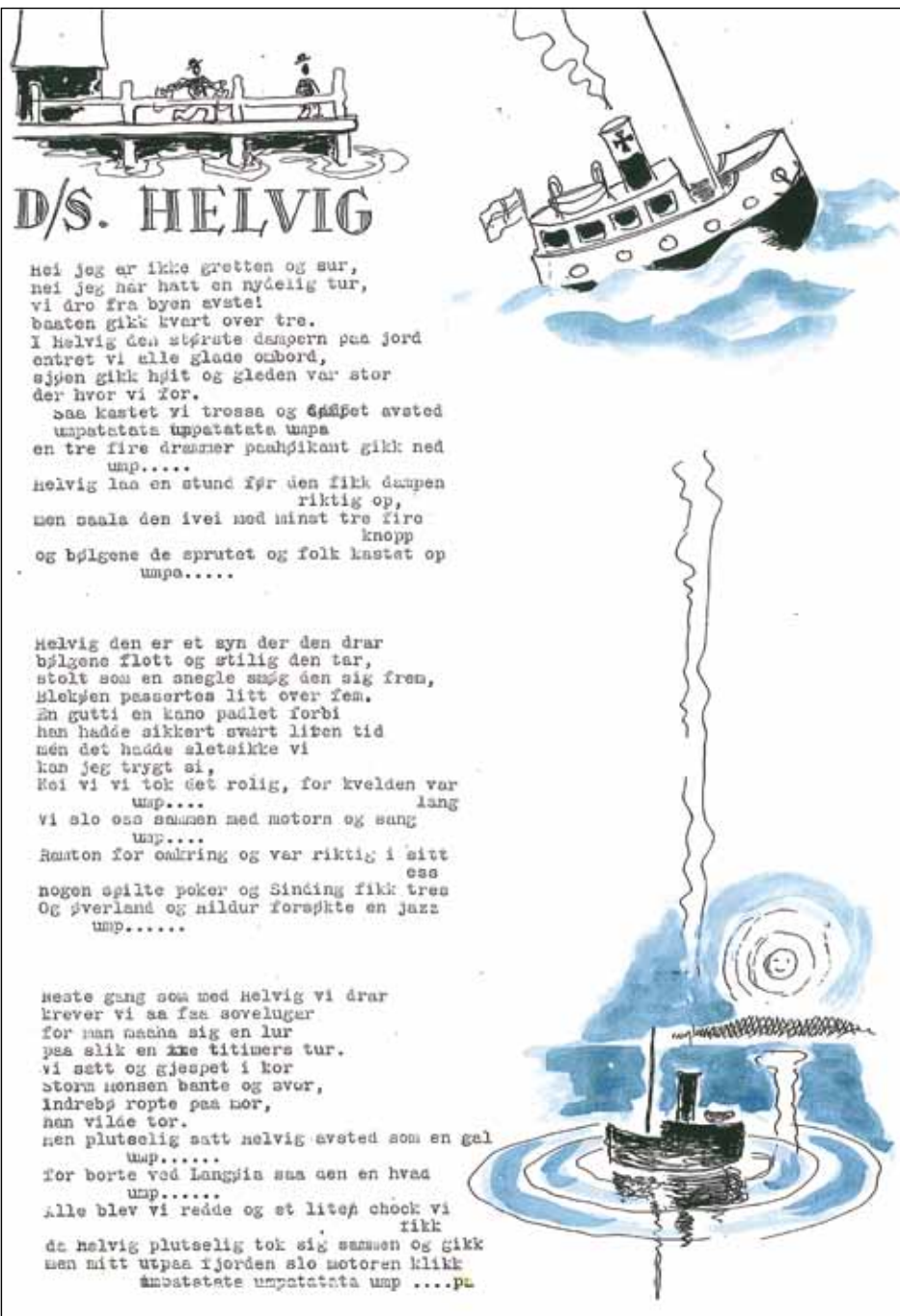
For jeg er jo kjent av alle
i hele vort fattige land,
og menneskene plsier aa kalle
mig : Lyriker Øverland.

Og alle har sikkert fulgt med i
min kamp for sannhet og rett,
Jeg er vor tids Gallelei
men det er skan ikke saa lett.

Jeg tjenb ei nokk paa dikt
og noveller og annet slikt,
for alle saa leser dem wildenwey
men ingen mig. (nei)

Men nektet mig tilogmed dikterlønn
mig .. den store kunstens sønn.
Aa Gud hvor jeg denngang ergret mig grunn
det hjelp ikke hverken medord eller bønn.

Men nu - nu har jeg begyndt for mig selv
og øser lystigt av kundskapens elv,
Og pengene strømmer velsignet med flommen
hysssss - - jeg tjener saa jævla paa kristendommen.

Bjørn Egner har også sendt over en skålevise som faren forfattet i 1930 og kalte «HØST-FEST – Blylaget 1930. Innholdet tyder på at denne festen ikke var første gang han var på Blylaget:

Og «BIFF'en» lever fremdeles. Den feiret seg selv i juli i år, med jubileumsfest, svømmestevne og diverse aktiviteter for barn og voksne.

Kilder:

Anders Heger: «Egner. En dannelses-historie», Cappelen Damm 2012
Thorbjørn Egner: «Thorbjørn Egner – Et selvportrett», Cappelen 2001
Akershus Amtstidendes arkiv, juli 1933

Og en stor takk til familien Egner v/Bjørn Egner, som velvillig lot Nesodden historielag benytte deler av farens etterlatte materiale !

Karl Pedersen, Blylagbeoer, kjente godt de ulike kunstnere og artister som hadde slått seg ned i området. Han visste også at det ikke alltid var like godt forhold mellom dem og de «gamle» innvånerne. I følgende kåseri kommer han inn på noen av kalamitetene som oppsto mellom forfatteren Aksel Sandemose og kjøpmannen Rudi Johansen. Bakgrunnen var visstnok Sandemoses manglende betaling av husleie, noe som Johansen mislikte så sterkt at han en dag ryddet Sandemoses private ting, manuskripter og brev etc., ut av boligen Sandemose leide av ham.. Teksten er direkte avskrift, slik den er sitert i Amta i juli 1933 i forbindelse med omtalen av sommermarkedet.

Prolog. Kåseri

Tilegnet «Blylagets Vel»s sommermarked 1933

Fremsagt og forfattet av skuespiller Karl Pedersen

Når julisolen flommer i all sin prakt,
Og feriefolk og sommergjester er vel anbragt,
et yrende liv på land, og ved strand,
et plaskende mylder i det friske vand,
med kolørte drakter, et farvespill
med brune fjes, og med hvite smil.

Da er det «Blylagets vel» slår til lyd,
da vekker vi bygden fra nord og til syd.
Vi holder vårt marked, og sommerfest –
og ønsker velkommen hver sommergjest,
for «Blylagets Vel» vil sin tradisjon heve,
her arbeider man trutt og er med på alt streve.
Det er sagt før, og det vet en og hver,
Det er «Blylagets Vel» vi sliter for her.

Vi går her og brygger på store planer,
jeg tør si de er større enn nogen aner.
Vi har tenkt oss båthavn med brygge og molo !
Og badestrand vil vi eie helt solo.
Og egen festplass skulde vi også eie
så slapp vi for fremtiden løpe rundt og leie,
om fru Frigård helt av oss hånden slår,
da er vi husløse neste år.

Vi holder vårt lys, og våre veier i stand
og leier badestrand, og holder bryggemann !

Vi har av kommunen kjøpt en masse meter stein.
Vi skal fylle hvert spor, å slette ut på veien,
og singel og sand, vi fyller der udi,
og veien forbi Skaug, skal hete, Promenade de Rudi !
Det høres fint ut, ikke sant?
og jeg tror at det kan passe
at veien helt op til Grøstad skal hete Wilhelm Strasse.
Vi vil at hver en sommergjest ingenting skal savne,
så Blylaget kan bli det sted,
hvor vi sikkert kan havne.
Å derfor holder vi hvert år vår store sommerfest,
og takker for den store støtte av hver sommergjest,
men skal vi fylle stedets krav, så vet De at vi trenger
de alting står og faller på, penger ! penger !

Men nu skal De for mere propaganda være fri –
jeg har i all beskjedenhet, et litet kåseri.

Ja, Som De ser, har vi igjen vår gamle markeds plass,
her er det fritt å ugenert, og enda større stas.

Men Wilhelms store drøm, med marmortrappor og kafè.
Jeg spørten her en dag, å har du tenkt å gjøra ved de'.
Men da lo han godt og svarte: her er plassen rett og slett,
her kommer jo terrassen mye mere til sin rett !
Fra sjøen og op til sletta kan den sno sig som en orm,
og så glør de mer i auane på Monsen og på Storm.
Og det var stor ståhei i Blylaget en dag
da Rudi ga Sandermose det glatte lag.
Han sa, at Rudi var den rene berserk,
og hadde ødelagt 10 år av hans livsverk.
Hans skuespill og romaner lå strødd rundt i skauen,
og Klabautermannen fant han igjen på søplehaugen,
og masser av hans åndsprodukt var havna på 'et sted'.
Kraft Knose mig sa Sandermose, de lå borte på W.C.
Men Rudi han mener han er i sin gode rett,
han ville bare rødde ut av hytta rett og slett,
og han ble kraftig skjelt ut, det stod jo i avisen,
nu skal de to for retten, og hvem tror de vinner prisen
For Rudi vil slett ikke mere Sandermose eier,
og averterte flott , en vakker hytte til utleie,
ja, som er grundig rengjort og hvor man kan sig kose,
og som godt er lufta ut, efter hr. Sandermose.
Men nu vil Sandermose rett og slett
steke hr. Rudi sitt eget fett,
men da må han bruke massevis av smør
hvis han har tenkt steke hr. Rudi ganske mør,
dertil er han alt for lang, beinhard og tørr.

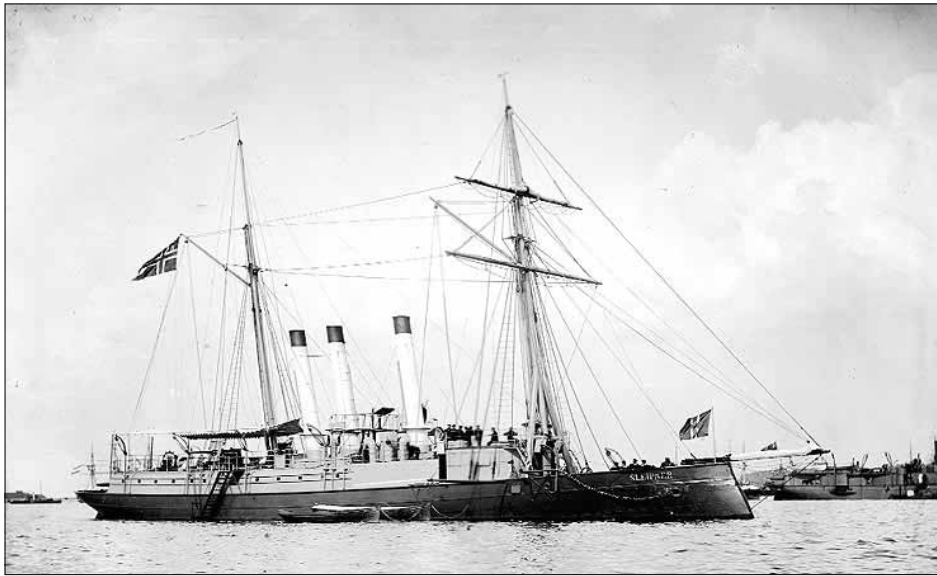
Og de nye politivedtekter, de blir jamen strenge,s
som vi skal få på bygda, trer i kraft om ikke lenge.
Jeg er enig i mange ting som vi kan kanskje trenge,
men heerefter, så må vi synge Ja, vi elsker hjemme.

Og for bygdens sangkor, så blir det ikke greit,
nå blir det bare nynnekor, og det blir nokså leit.
Og du må gå så pent å stilt og ikke skremme hesten,
og klokka 12, må du i seng om du har vært på festen,
og fyrverkeri på land får du ikke brenne a....
skal du pusle no' med slikt, så må du ut på fjorden dra.
Og ingen flere elskovshyl skal høres mer om natta,
nå vet jeg pinedød ikke å jeg skal gjøre a' katta.

Og før så syns vi at det var den rene hygga
når Ramton gikk i blandt oss og hver dag han stod på brygga, men når
sommer'n er omme, sier'n takk for sig i år,
og så kommer'n som en trekkfugl hit til bygden neste vår.

Men vi tar alt med godt humør, jeg føler også trang
og ønske Dem som formann så, velkommen nok en gang.
Velkommen fra by og bygd, fra grend i nord og sør,
la oss sette dampen op i riktig festhumør.
Benytt nu vår kafè, og lykkehjul og pølsebua,
men bank forsiktig på, når du skal i den gule stua.
Og rørlegger'n han går omkring og sier at han skal
på skytebanen ta den store sølvpokal,
la det bli konkurranse, her skal de få et vink,
jeg tror ikke «Rørlegger'n» ikveld tar en eneste blink.
Og mange vakre ting finnes på vårt utlodningsbord,
om iskremen og chokoladen går det store ord.
Spytt kraftig i børsa, dere som er her i kvell;
husk inntekten går til Blylagets forskjønnelse og vel,
men nu tror jeg – jeg har vrøvlet nok for denne gang,
snart begynner revyen og biffen går i gang.»

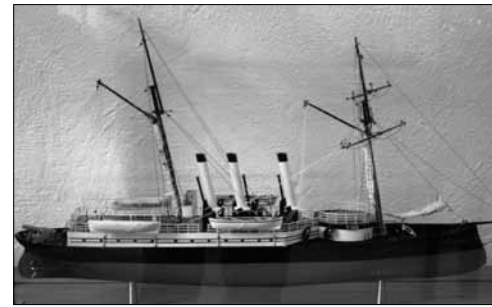

Ublidt møte med Krøklegrunnen

Av Harald Lorentzen

Det var en vakker og varm julidag i 1899, marinens store kanonbåt «Sleipner» var på vei fra marinebasen i Horten og inn til Oslo med kommanderende admiral, viseadmiral George Frederik von Krogh (1843-1901). Von Krogh hadde inspisert «Sleipner» etter at den var kommet til Horten 15. juli, etter endt sommereskadretokt med kanonbåtdivisjonen. Det var blitt bestemt at «Sleipner»

skulle bringe von Krogh tilbake til hovedstaden. De dampet av gårde denne tirsdag 18. juli 1899. «Sleipner» hadde med seg egen los og kjentmann på turen, og etter at han hadde loset krigsskipet trygt gjennom Drøbaksundet i den trange leia og passert Spro lykt, gikk han ned for å få seg noe å spise. Før han gikk ned, hadde han satt kursen for å gå innenfor Steilene.

Modell av kanonbåt «Sleipner» på Marinemuseet i Horten.

I skipets salong var det denne dagen dekket til 10 personer; nemlig «Sleipner»s skipssjef Christian H. Sparre, hans nestkommanderende V.A. Geelmuyden, viseadmiral von Krogh samt 7 andre av de høyeste offiserene om bord.

Hovmester Johansen (som egentlig var murer av yrke) hadde servert en storslått middag med drikkevarer til, her var øl, rødvin, sherry og champagne, samt likør til kaffen. Det var god stemning om bord på marinens stolthet. Og så hadde skipssjefen og admiralen trukket seg tilbake til skipssjefens salong, hvor de i fred og ro kunne fortsette å drøfte sine militære synspunkter.

Kanonbåten «Sleipner» var nå blitt 21 år gammel,

bygget på Karljohansværn Verft i 1878 som marinens første moderne havgående krigsskip. Den var utstyrt med 1 stk. 26 cm bakladekanon (som veide 22 tonn) og plassert forut på «Sleipner», dessuten 1 stk. undervanns baugrør for utskyting av Whitehead torpedoer. Som mange skip på denne tiden var den utstyrt både med dampmaskin og seilrigg, og kunne fosse fram med 13,4 knops fart.

Oppe på kommandobroen var det nå den 24 år gamle premierløytnant Per I. Horn som førte skipet. Han hadde vært nede og fått en matbit før han

Viseadmiral Sparre, skipssjefen på «Sleipner» i 1899, fra Marinemuseet i Horten.

Kosten på Krøklegrunnen (det var på utsiden av den grønne kosten skipets kurs ble satt). Foto: Harald Lorentzen.

Jernsøylen hvor «Sleipner» grunnstøtte. Som bildet viser er det her kun 1,5 meter vann. Hadde skipet gått 10 meter østenfor, hadde det gått klar grunnen. Vi ser Dalbo i bakgrunnen. Foto: Harald Lorentzen

skulle opp og overta vakt og hadde også fått litt leskende til sin middag; ett til to glass rødvin, ett glass champagne og litt likør til kaffen – for han skulle jo opp på vakt.

De hadde passert Svestad da Horn fikk se det flytende hvite sjømerket med en kost på toppen som sto et stykke utenfor (nåværende) Dalbo.

Dette sjømerket fortalte ham at grunnen var nord og øst for sjømerket, men ifølge Horns senere forklaring kom det brått på ham. Han bestemte seg av en eller annen grunn for å gå langs land og på innsiden av Krøklegrunnen, som det heter her. Skipssjef Sparre hadde sagt til sitt mannskap at de kun skulle følge hovedleia innover når losen ikke var til stede, men her kom de til et punkt der Horn måtte velge løp, og han mente at dette var hans beslutning. Han ville spare tid og gå langs land innover til byen.

Klokken 2054 tørnet den svære marinebåten «Sleipner» på Krøklegrunnen med full fart. Den sto bom fast 33 meter rett øst for det hvite sjømerket. I dag er

dette sjømerket en grønn, flytende stake forankret i bunnen, mens det der «Sleipner» gikk på står en jernstake i bunnen.

Støtet var så sterkt, forteller Aftenposten, at vannet flommet inn og slukket begge dampkjelene, men mannskapet fikk hurtig lukket alle lukene i de vanntette skottene. Mannskapet fikk nå en hard tårn med å lense hele natten for å holde skipet flytende slik at det ikke sank. Flere små dampskip kom til unnsetning, og ett fikk brakt kommanderende admiral inn til byen.

På morgenen kom det dykkerbåter fra Moss og flere marinebåter fra Horten.

Dette var langt fra det første skipet som gikk på Krøklegrunnen, folk på Nordstrand kunne fortelle Aftenpostens journalist at det var nærmest hvert annet år at et skip støtte på der ute.

Forsvarsminister Holst og viseadmiral von Krogh var ute og inspiserer arbeidet, men det tok flere dager å tette «Sleipner» før det 21. juli kom flott fra grunnen og kunne slepes inn til dokken på Akers Mek. Verksted.

Ved Høyesteretts dom av 12. januar 1900 ble skipssjefen frifunnet, mens premierløytnant Horn ble dømt til 100 dagers festningsarrest. I 1901 var han atter i tjeneste om bord i «Sleipner», hvor han i 1908 ble nestkommanderende med kaptein som tittel.

Etter dette ublide møtet med Nesodden ble det bevilget 80.000 kroner til ombygging av «Sleipner». Skipet ble nå omgjort til kadettfartøy og fra 1915 til losjiskip. Skipets propell ble fjernet, og etter dette kom aldri skipet i fart noe mer. Fra 1921 til 1932 var det depotskip for Marinens Flyvevesen og Flyveskole på Karljohansværn før det ble hugget opp i 1935.

Kilder:

- «Edruelighetsforholdene i marinen» - av Sven Aarrestad 1903
- «Wikipedia» - Torpedobåten «Sleipner»
- «Aftenposten» 19.7.1899/20.7.1899/22.7.1899/25.7.1899/20.10.1899
- «Kgl. Norske Marines Fartøyer» - hefte 24 – kanonbåt 1. kl. Sleipner – av Stein Moen

Folkemusikk på Nesodden?!

Du tenker kanskje at det virker som en selvmotsigelse å ha begrepene «folkemusikk» og «Nesodden» i samme overskrift?

Av Ann-Turi Ford

Men selvsagt har folk sunget, spilt og danset også på halvøya like sør for hovedstaden. Mine medmusikere i bandet Ford folk og jeg har sporet opp et knippe tradisjonelle sanger og danselåter fra Nesodden. Og med støtte fra Nesodden historielag, Nesodden folkeopplysningsråd, Nesodden kommune og SAFFA (Samarbeidsorganet for folkedans og folkemusikk i Akershus) har det blitt til en cd med tolv låter. Etter å ha operert med tittelen «Folkemusikk fra Nesodden – på en måte» ble det til slutt helt riktig å kalle den rett ut «Folkemusikk fra Nesodden (med nordre Frogn)». Blant låtene finnes til og med en skikkelig juvel, og den skal jeg fortelle om litt senere.

Cd-en vil bidra til å fjerne Nesodden som «hvit flekk» på folkemusikkartet. Det skyldes

også at begrepet folkemusikk er i endring. For nasjonalromantikken innsamlere gjaldt det å få tak i «fjeldmelodiene» – det som fantes i dalstrøka innenfor, det de mente var gammelt, isolert og upåvirket av europeiske strømninger. Flatbygdenes og kystens musikk ble ikke regnet som interessant, og falt utenfor folkemusikkbegrepet. På Nesodden, der folk opp gjennom tidene har livnært seg på jordbruk, frakt og fiske, har folk sunget og musisert som andre steder. Men verken innsamlerne eller befolkningen selv har hatt bevissthet om at de har drevet med noe tradisjonelt og verdifullt, altså «folkemusikk».

Hvis de tidlige folkemusikk-innsamlerne hadde tatt turen til Nesodden, ville de likevel funnet spor etter noe de anså som verdifullt? Kanskje til og med noe riktig gammelt? I Nesodden herred fra 1924 skriver Hj. Berner at Nesodden har vært «en isolert bygd, der utviklingens bølger er kommet senere og liksom mindre merkbare

Nesodden har også folkemusikk og nå er den samlet på en cd som sågar er blitt spilt på NRK P2s radioprogram «Folkemusikktimen».

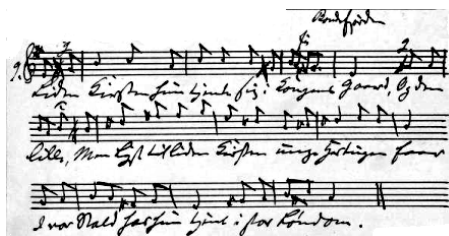
end i andre bygder». Berner overdriver nok vekten på isolasjon, for bygda har alltid vært vendt mot fjorden og byen. Men han skriver videre at språkforskeren Johan Storm på en av sine forelesninger hadde uttalt at «etter hans erfaring var Nesodden den bygd i landet, som bedst hadde bevaret den middelalderske uttale i sit talesprog» (s. 9). Dét er spennende, isolasjon eller ikke. Kanskje noe av dette middelalderske også fantes i musikken?

Nesoddens musikkhistorie starter, som overalt ellers, lenge før folkemusikkbegrepet ble påtenkt,

da de første folkene kom hit. På Granholt, nå en rundkjøring ved Tangen, lå det ei øy i Oslofjorden etter at innlandsisen hadde trukket seg tilbake og havet sto seksti meter høyere enn i dag. For åtte tusen år siden holdt ei gruppe mennesker til der. De levde som jegere, sankere og fiskere. Hva spilte og sang disse steinaldermenneskene? Ingen vet noe sikkert om det, men – godt hjulpet av at vi har en musikk-arkeolog i bandet – har vi lekt med tanken. Folkene kan meget mulig ha lagd fløyter av bein, og funnet fram til steiner med spesielt god klang som ga tydelige klare toner.

Flere tusenår senere, i 1147, kom cisterciensermunker fra England til Hovedøya og eide etterhvert mye land på Nesodden. De kan ha brakt med seg gregorianske sanger og kanskje annen musikk. På denne tiden var allerede Nesodden kirke reist. Ved siden av salmene folk sang her ble det jo sunget og spilt i hjemmene. Ikke minst var ballader populære.

Her kommer vi til juvelen jeg siktet til i starten: En lokal versjon av en middelalderballade som ble

Juvelen i krona: Her er nedskriften Ludvig Mathias Lindeman gjorde av Liten Kirsten-melodien fra Bunnefjorden etter Samuel Hellen.

nedtegnet 1800-tallet og som hittil har vært ukjent. Den vi kan takke for denne sangen er den opprinnelige Vestfold-mannen Samuel Hellen (1813–1892). Han endte opp som smed i Oslo etter en svært dramatisk og eiendommelig livshistorie, og bidro med nesoddivarianten av middelalderballaden «Liten Kirsten» til Ludvig Mathias Lindemans massive innsamling av sanger på midten av 1800-tallet. Hellen er opphav til hele førti av sangene til Lindeman. Han blir betegnet som en av Lindemans merkeligste og mest interessante kilder, og vi vet gjennom gamle dokumenter at han besøkte Nesodden flere ganger. Sangene han plukket opp gjennom sitt

omflakkende liv er en viktig del av vår nasjonale arv som ingen ennå har tatt for seg skikkelig. Utrolig interessant, sett fra nesoddperspektiv, er det altså at det blant de førti sangene han formidlet til innsamler Lindeman finnes en middelalderballade han lærte ved Bunnefjorden. Akkurat hvor i Bunnefjordsområdet han hadde lært melodien vet vi ikke, men det er ganske stor sjanse at det var en nesodding som lærte Hellen sangen. Både Svartskog og Oppegård tilhørte Nesodden prestegjeld på midten av 1800-tallet. Hellen forholdt seg til bokmålnære danske tekster fra Kjempeviseboka, noe som kan være en språklig fordel for østlendinger som vil synge hans materiale.

I løpet av 1600-tallet var skillingsviser og skafottviser blitt vanlige i hele Nord-Europa og etter at nesoddingen Kristian Svensen Grisebu i 1755 kom i skade for å drepe en Frogskar i en båt langs Vestfoldkysten, er det rimelig å tro at det ble diktet ei skafottvise. Den fant vi ikke, men etter å ha konsultert ekspertise lagde vi en

slik den godt kan ha vært. Disse sangene ble oftest lagd til en kjent salmemelodi, var fulle av anger, i jeg-form og inneholdt ofte en beskrivelse av forbrytelsen. Grisebu ble henrettet i Larvik i 1757. (Jeg er i ferd med å skrive ei bok om denne historien, som blir gitt ut før jul 2013.) Siste norske avretting i fredstid foregikk hundre år senere i Løten 25. februar 1876 da Kristoffer Svartebækken ble henrettet. En stor menneskemengde var til stede og skillingstrykk ble solgt. Slik har jeg sett for meg at det var også da Grisebu ble halshugd.

Fra 1700-tallet finnes det skriftlige belegg for en mer formalisert bruk av musikk og musikere i vårt område. En tinglysing fra 1734 handler om rettighetene til å spille til bryllup og sammenkomster på Nesodden: «*Tinget for Ås og Nesodden den 21 juli 1734 på Østby i Ås: Svend Rejersson Skjødahl og Peder Hælgesson Stubbejan lod tinglyse, eet dennem d: 11 junii 1734 af musichant Sr Hendrich Mejer, meddelt forpachtningsbrev paa spilderiet udi brøllupper og andre samqvem, over Nesoddens*

præstegjeld.» Stadsmusikanten i Kristiania Henrik Mejer hadde bevilgningen til å spille i bryllup og andre samkvem på Nesodden, men forpaktet altså denne til Svend Reiersen Sjødal og Peder Helgesen Stubljan fra Oppegård. Mejer selv bodde trolig i Kristiania og forbeholdt seg retten til å bruke egne folk fra byen til å spille hvis det var tilstelninger som angikk kongelige betjenter, prester og andre standspersoner.

Siden musiseringen var regulert, kan vi tenke oss at også musikanter uten tillatelse spilte på fester og tilstelninger. Ellers hadde det ikke vært nødvendig å lovregulere dette.

Men hva spilte stadsmusikanten, forpakterne og ureglemterte spellemenn? Sikkert det folk etterspurte, datidas populære dansemusikk som menuetter, fireturer, feiere, engelskdanser, og senere valser, galopper med mere – altså det vi i dag regner som runddans eller gammeldans. Fele var nok det vanligste instrumentet, og ellers vet vi at klarinett, fløyte og tromme har vært brukt, i solo og samspill. Stilmessig kan vi forestille

oss at det fantes et mangfold, fra notekyndige musikere med en viss skolering, til rene gehørsmusikere.

Den såkalte Dalmusikken, som står fram som et viktig ensemble i vårt område fra siste halvdel av 1800-tallet og til innpå 1900-tallet, besto av notekyndige musikanter, som også behersket gehørsspill. De var allsidige, og kunne bytte roller. Dalmusikken hadde både egne låter og spilte andres musikk. Under et dobbeltbryllup på Svestad da Dalmusikken spilte opp, mente gjestene at dette var «fullt på høyde med det beste fra Kristiania».

Dalmusikken sprang ut fra den opprinnelig tryslingen Ole Hansen (1803–1895) som kom sørover for å tjenestegjøre som gårdsgutt hos oberstløytnant Ingier på Stubljan i 1835. Her traff han Ingiers stuepike Abigael Thorersdatter fra gården Havsjødalen som han giftet seg med. De to kjøpte gården som skulle gi musikken sitt navn: Øvre Dal i Frogn. Gården ble etter hvert omtalt som Spellemannsdal. Parets sju barn arvet alle mer eller mindre farens musikalitet. En av dem, Olaus Olsen Hokholt

(1834–1917) slo seg ned på Vestre Hokholt på Nesodden, med kona Julie Abrahamsdatter (1839–1917). Han spilte helst fele, men også cello og fløyte, ved siden av at han komponerte. Barna var allsidige musikere: August Oluf (1867–1939) som etter hvert tok navnet Klufta, spilte både fele og cello, Hans Martinius (1871–1958) spilte mest cello, Karl Thorvald (1877–1962) spilte fele, og søsteren Hilda Matilde (1880–1953) spilte cello.

Dalmusikktradisjonen fortsatte med aktører som August og Karl Hokholt, Jens Nielsen Aaaslund, Karl Sperbund, Harald Gulbjørnrud, Johans Johnsen, Thorleif Thoresen og Håvard Gulbjørnrud (1935–2006) som fortsatte tradisjonen og ble medlem av Follo Gammeldans Ensemble.

«Urnoteboka» for Dalmusikken, som det er gjort mange avskrifter av, befinner seg i Tor Thoresens eie, og ble funnet på loftet til gården Havsjødalen. Den opprinnelige noteboka har blitt kopiert i stor utstrekning og en bunke av disse kopiene ble overlevert av nesoddingen Erling Strand til

Follo museum på 1960-tallet. Strand, som skrev et par artikler om Dalmusikken i Follominne, fikk Sven Nyhus til å renskrive noen av slåttene, og konsulterte også O.M. Sandvik, som uttalte at materialet har et originalt preg, og representerer noe spesielt som hører Follo til.

Heldigvis har også fiolinisten Kathleen Brevik, opprinnelig fra Trondheim, samlet notekopier av Dalmusikken. Noen av notene var nesten i ferd med å gå i oppløsning, så hun og mannen Tor Brevik renskrev dem. De har dessuten spilt musikken inn med Follo Gammeldans Ensemble og utgitt noteheftet «Gamle danser fra Follo». Brevik har i dag donert kopier av sitt materiale til Samarbeidsorganet for folkedans og folkemusikk i Akershus (SAFFA). En interessant framtidig oppgave kan være å granske originalnoteboka til Dalmusikken, ettersom renskrivningen av melodiene jo kan ha innebåret visse tolkninger.

Lokalmusikalsk viktig var også Jens Nilsen Aaaslund (1855–1947)

som var skomaker og felespiller og flyttet til nesoddsida av Blylaget i 1890. Før det hadde han bodd rett over fjorden, på Bekkensten. Han var født på Tomter og vokste opp i Oppegård hvor faren bygde skysstasjonen «Sandvika hvilested» ved Mosseveien, som på midten av 1800-tallet var flunkende ny. Langs den var det liv og røre, her «reket både fant og slusk» som kom innom Sandvika for å få et glass øl eller noe varmt i livet. Her lærte den unge Jens

gamle danser og i en alder av bare åtte år begynte han å spille til dans i nabolaget. Som omreisende skomaker lærte han seg også mange låter.

Da Aftenpostens journalist kom på besøk i anledning nittiårsdagen hans i februar 1945 kunne den gamle spellemannen opplyse at det var runddansene som var mest populære, men at også turdanser var brukt. Han fortalte videre at det hadde vært en hard jobb til tider med fyll, slåssing og stort arbeidspress.

Aaslund var aktiv som spellemann til han var langt opp i syttiåra.

Aaslund var også del av Dal-musikken som på denne tida øvde en gang i uka i bryggerhuset på Gulbjørnrud gård. Her var også Harald Gulbjørnrud (1885–1965)

Jens Nilsen Aaslund ble intervjuet av Aftenposten i 1945 da han fylte 90 år. Han avsto dessverre å spille inn repertoaret sitt og å opptre i radioen, men det er gitt ut et notehefte med hans låter («14 gamle Østfold-danser»).

og senere hans sønn Håvard (1935–2006) med.

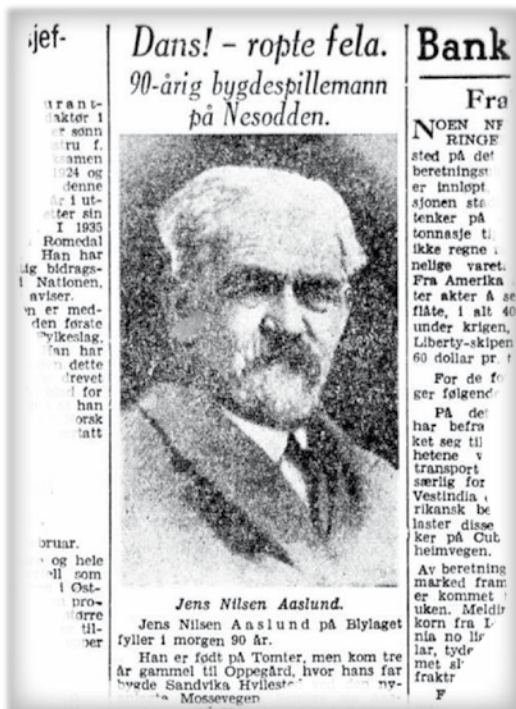
Vi kjenner også til andre musikanter, for eksempel brødrene Even (1828–1905) og Karl Amundsen (1855–1883) fra Søndre Gjøfjell, som begge spilte fele. De skal ha lært slåtter av en svensk grøftegraver som kom til Gjøfjell. Da han senere flyttet til Hallangen, besøkte Amundsen-brødrene ham om kveldene for å spille.

Den ikke ubetydelige innvandringen av svenske arbeidere preget nok også sangen på Nesodden. Svenskene kan ha brakt med seg rallarviser og andre fine ting fra svensk tradisjon slik den framsto på 1800-tallet.

En folkemusikalsk kuriositet fra Nesodden er fløytespillet til revystjernen Karl Pedersen som bodde på Blylaget. Hans innspilling «Glade Kalle Med Blikkfløyten» fra 1915 er et sjeldent eksempel på blikkfløytespill i Norge, kanskje det tidligste. I instrumentalpartiene framfører han gammel dansemusikk. Pedersen var en svært habil fløytespiller, han trakterte flere instrumenter og var framfor alt en av sin tids desidert beste

underholdningsstjerner og en av de første grammofonartistene her i landet. (Les for øvrig mer om revylivet på Blylaget i Åste Eggens artikkel «La oss probere» på side 18.)

Utover 1900-tallet blir det stadig flere sommergjester på Nesodden – og med dem bryggedanser og musikk. For eksempel gjengen du kan se på fotografiet på neste side fra nede i Nordstrand sommeren 1918. Han som har trekkspillet er Pauli Hansen (1885–1970) og mannen med hardingfela heter Hilmar Berntsen (1900–1967). Berntsen, som på bildet er rundt 18 år, skulle siden komme til å bli far til Bay Berntsen som mange av dagens nesoddinge kjenner som fiolinist – og som best husker at faren spilte vanlig fele. I denne perioden var det populært å spille hardingfele også utenom kjerneområdene. Blant annet spredte instrumentet seg til Vestlandskysten. Lokalhistoriker Harald Lorentzen tror det må ha vært et musikkmiljø nede i Nordstrand tidlig på 1900-tallet. Hans egen mormor Ragna Hansen, søster til trekkspiller Pauli og gift

Her sitter Pauli Hansen med trekkspillet og Hilmar Berntsen med hardingfela nede i Nordstrand sommeren 1918. Den lille jenta med sløyfe i håret er Lillemor Karlsen fra Fjellstrand (Foto utlånt av Harald Lorentzen).

Borgen, spilte sitter (harpeleik), som Lorentzen husker lå i vedskjulet da han var ung.

Mange mener Nordre Frogn burde vært del av Nesodden – eller omvendt. Derfor var det naturlig å ha en litt spesiell sang fra Bakker gård med på cd-en. Bakker er en ganske velstående gård sett med nesoddøyne. Hans Petter Glenne (1924–) sang festsangen inn under et intervju med lokalavisen Akershus Amtstidende i 2008 og opptaket og teksten ble overlevert Norsk visearkiv like etter. Den finnes også på cd-en «Ekornsang

og gamle sokker» produsert av Haakon Esplo og Tone Holte fra 2000.

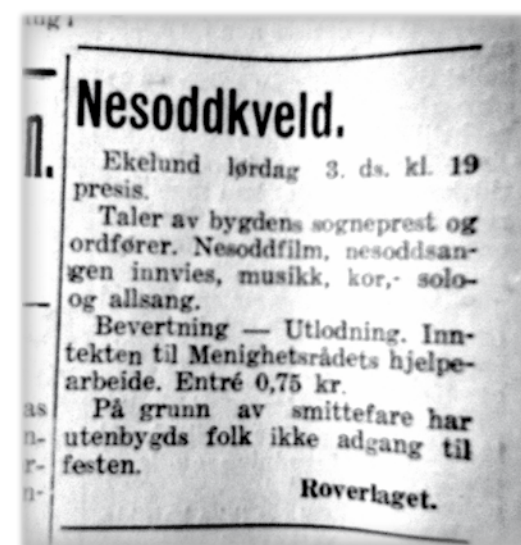
Hans Petter Glenne vokste opp og bor fortsatt på Glenne gård og lærte sangen av sin mor Emilie Glenne (født Mørk) som levde til på slutten av 1940-tallet. Hun hadde lært den under oppveksten hjemme på Bakker gård i Frogn hvor den ble brukt i festlig lag. Astrid Nora Ressem i Norsk visearkiv kjente ikke til sangen og satt pris på å få en kopi til arkivet. Hun opplyser at «det finnes svært få av denne type skåle-

og selskapsviser dokumentert». Språvitere legger til at sangtekstens ord *hannem* (objektsform av han) og *blasær* (trolig av franske blasé som betyr overmett) gir oss hint om at denne visa kan være fra før 1800.

I 1938, midt mellom to verdenskriger, ble det arrangert konkurranse om å dikte en bygdesang til Nesodden. «Formannskapets første premie går ikke uten til en sang som holder mål» sto det å lese i Akershus Amtstidende 1. desember 1938. Det ble Erling Fjørtoft som vant, med «Som et eventyr stiger av fjorden». Sangen ble innviet på Eklund 3. desember samme år under en «Nesoddkveld», med formål å styrke den «gode bygdepatriotismen». Arrangør var «Roverlaget». På grunn av faren for smitte av munn- og klovsyke fikk ikke folk utenbygds komme på møtet. Det var taler av ordfører og sokneprest, og et par filmer lagd av gartner og filmfotograf Eriksen viste Nesoddens arbeidsliv og vakre landskap. Brødrene Hulås spilte og Roald Bye og et kor sang. I sangkonkurransen kom Amanda

Nilsen på andre plass med «Det ligger en bygd mellom fjordene blå» mens Aasmund Andersen tok bronseplassen med «Vårt nesoddland». Sangene gikk alle på eksisterende melodier. Vi har plukket et vers fra hver av de tre sangene og tilpasset dem en melodi fra over havet.

Dessuten er et fint faktum, sett med folkemusikalske øyne, at en av landets mest kjente utøvere av vokal folkemusikk, telemarkingen Talleiv Røysland (1897–1981), i sine voksne år bodde på Fjordvangen.

Lokalpatriotismen var i vinden på Nesodden i 1938.

Han pleide et godt naboforhold til kunstneren Wenche Øyen, som også er fiolinist og pianist. Hun overtok ei fele som Røysland eide som bandet har brukt til noen av sangene. En av dagens mest anerkjente kvedere, tinndølen Halvor Håkanes, bor for øvrig i dag på Bomansvik og medvirker på Ford folks utgave av «Vårt nesoddlend».

I tillegg til å ha blitt oversett av 1800-tallets samlere har påfallende mye lokalt materiale gått tapt gjennom årene:

- En rekke håndskrevne viser etter Ole Johnsen fra Nedre Bånn, som i følge bygdeboka for Frogn ble oppbevart på Tassebråten, viste seg å være brent under en opprydding for noen år siden.
- Brent ble også notene etter brødrene Even og Karl Amundsen fra Søndre Gjøfjell som var aktive på midten og i siste halvdel av 1800-tallet.
- Avskriftene av Dalmusikken, som Follo museum fikk av Erling Strand på 1960-tallet, har dessverre forsvunnet.

Heldigvis kan man få kjøpt Kathleen og Tor Breviks renskrivninger «Gamle danser fra Follo» med 25 av låtene herfra.

- Jens Nilsen Aaslund av slo både å spille inn repertoaret sitt, og å opptre i radioen. Imidlertid er noteheftet «14 gamle Østfold-danser» med hans låter utgitt.

Teksten er en omarbeidet utgave av cd-heftet til cd-en «Folkemusikk fra Nesodden med nordre Frogn» fra bandet Ford folk.

Kilder

- Aftenposten 27. februar 1945 (da Jens Nilsen Aaslund fylte 90 år)
Akershus Amtstidende, arkiv
Akershus fylke, Follo sorenskriveri, Tingbok A 35, f. 253.
Hj. Berner: Nesodden Herred. Kristiania 1924.
Fellesvelets Avis 2006/3 (tema fester og sanger)
Gamle danser fra Follo. Follo Gammeldans Ensemble 2010.
Gjermund Kolltveit: Dansemusikanter fra gamle Nesodden. Fellesvelets Avis 2007/1, s. 24.
Haakon Falck Myckland: Bygdebok for Frogn. 1967.
Erling Strand: «En musikerfamilie i Follo. Ole Hansen og <Dalmusikken>». Follominne 1960–61, s. 49–54.
tjernshaugen.net

Oversikt over styret i Nesodden historielag 2013:

Leder	Åste Eggen
Nestleder	Gunhild Skatteboe
Kasserer	Arne Isachsen
Styremedlemmer	Stein Turtumøygard Jan-Arne Ødegården

Redaksjonskomiteen for Sopelimen takker bidragsyterne til årets utgave. Allerede nå tas imot bidrag eller forslag til innhold i artikler for neste års utgave.

Historielagets styre takker også givere av nye gaver til Fundingrudhuset, samt dem som villig har stilt opp slik at Nesodden kirke og Fundingrudhuset har kunnet være åpne for omvisning siste sesong !

www.nesodden.historielag.org

Org.nr. 971257075